

Prosilci za azil – someščani: decentraliziran model sprejema in nastanitve prosilcev za azil v Trstu

Abstract

Asylum seekers – fellow citizens: decentralized models of the reception and accommodation of asylum seekers in Trieste

In an interview, Gianfranco Schiavone, President of the Italian Solidarity Consortium ICS (Consorzio Italiano di Solidarietà – Ufficio Rifugiati Onlus) in Trieste, presents a decentralized model of reception and accommodation of asylum seekers which is considered “good practice” in Italy as well as in Europe. The model is based on the idea that it is necessary to integrate asylum seekers into the local environment from the beginning and provide them with as much autonomy as possible in their everyday life. Experience in Trieste shows that, compared with the centralized model of accommodation (reception centres for asylum seekers), the dispersed forms of accommodation (apartments and other community-based living arrangements) offer a better quality of life for asylum seekers. At the same time, this approach results in less tension within the local community and is better in terms of costs. In addition, Schiavone talks about changes in future European policies. He considers whether Slovenia will continue to implement the current centralized model, and proposes the introduction of diversified forms of accommodation, which could have similar benefits to those seen in the Trieste model.

Keywords: asylum seekers, inclusion, Trieste

Povzetek

Gianfranco Schiavone, predsednik italijanskega solidarnostnega konzorcija ICS (Consorzio Italiano di Solidarietà – Ufficio Rifugiati Onlus) v Trstu, v intervjuju predstavi model decentraliziranega sprejema in nastanitve prosilcev za azil, ki v italijanskem, a tudi širšem evropskem prostoru velja za »primer dobre prakse«. Njihov model temelji na prepričanju, da je treba prosilce za azil od začetka vključevati v lokalno okolje ter jim v vsakdanjem življenju omogočiti čim več avtonomije. Tržaška izkušnja kaže, da je v primerjavi s centraliziranim modelom nastanitve (centri za sprejem prosilcev za azil) razpršena oblika nastanitve (v stanovanja in druge manjše objekte) bolj kakovostna, obenem pa sproža manj napetosti v lokalni skupnosti in je finančno ugodnejša. Poleg tega Gianfranco Schiavone razmišlja o spremembah evropske politike v prihodnosti ter pri tem ugotavlja, da bo v prihodnje tudi v Slovenijo prišlo večje število beguncev. Pri tem se sprašuje, ali bo Slovenija vztrajala pri dosedanjem centraliziranem modelu in predlaga vpeljavo razpršene oblike nastanitve, ki bi lahko imela podobne učinke kot tržaški model.

Ključne besede: prosilci za azil, vključevanje, Trst

Solidarnostni konzorcij ICS v Trstu že več kot dvajset let izvaja drugačen model vključevanja v družbo tako prosilcev za azil kot tistih, ki so prejeli mednarodno zaščito. Bistveno izhodišče delovanja te organizacije je, da prosilci za azil tako rekoč od samega začetka živijo v običajnih življenjskih okoliščinah. To sicer ni njen končni cilj, ampak tisto, kar povzroča spremembe. Prepričani so, da je le v navadnem življenjskem okolju mogoče vzpostaviti mehanizme vključevanja beguncev: mogoče je vzpostaviti pozitivne stike z okolico in zmanjšati strahove prebivalcev. Ti strahovi so manjši, če se ljudje navadijo na fizično prisotnost prosilcev za azil v svojem stanovanjskem bloku, na dvorišču, otroškem igrišču ali mestni četrti. Tržaška izkušnja kaže, da decentralizirana oblika nastanitve dobra alternativa centralizirani praksi, ki prosilce za azil getoizira v azilnih centrih in ki je edina oblika nastanitve, ki jo poznamo v Sloveniji.

V Sloveniji zakonodaja določa, da je področje nastanitve prosilcev za mednarodno zaščito v rokah Azilnega doma, ki deluje v okviru Ministrstva za notranje zadeve. Nevladne organizacije, društva in samoorganizirane skupine sicer lahko sodelujejo pri njihovi integraciji, a na področju nastanitve pravzaprav nimajo pristojnosti. Zato naju zanima, kako je vaši organizaciji v Trstu uspelo to področje vzeti v svoje roke? Kakšen je bil ta proces?

Preden začnem govoriti o Trstu, se je treba zavedati širšega italijanskega konteksta: tudi v Italiji so na začetku, ko se je začel nacionalni program sprejemanja prosilcev za azil, izhajali iz centraliziranega sistema, ki je bil v rokah države. Na srečo pa se je vse od začetka vzporedno razvijal tudi sistem sprejema in nastanitve na lokalni ravni, kjer so za te programe skrbele tako različne organizacije kot tudi občine. Tako je bilo zato, ker je Italija zelo decentralizirana država, v kateri imajo lokalne skupnosti veliko avtonomije. Zato ni bilo nenavadno, da se organizacije na lokalni ravni ukvarjajo s sprejemom in nastanitvijo prosilcev za azil. Lahko bi celo rekli, da je bila naša bitka za decentralizacijo namestitve že vnaprej dobljena.

Prej je bil problem v nasprotnem: v Italiji je bila po zakonodaji oskrba prosilcev za azil sicer v rokah države, vendar pa je v veliki meri prenesla to oskrbo na zasebne organizacije. V tem kontekstu, polnem nasprotij, smo v ICS vzpostavili model sprejema in nastanitve, ki ni zaseben, temveč javen – javen, a ne državen. Kaj mislim s tem? Javen, saj je to odgovornost javnih ustanov ter poteka na lokalni ravni, na ravni posameznih občin – občine so odgovorne za zagotavljanje socialnih storitev za vse prebivalce. V naših očeh so begunci prebivalci. Zato je bilo smiselno, da se lokalne ustanove čedalje bolj ukvarjajo tudi z njimi.

Kaj je bilo pri našem projektu zares novo? Ponovno moram izhajati iz širšega italijanskega konteksta. Vedeti moramo, da okoli leta 2012 ni bilo več mogoče prikriti, da so bili prostori namestitve, za katere so skrbele državne ustanove, pogosto v katastrofalnem stanju, to so bili nehumani, ponižujoči prostori. Zato je nacional-

na politika spremenila smer in čedalje bolj se je usmerjala v SPRAR¹ ter povečevala njegov vpliv. Povsod po Italiji, tudi v Trstu. Z letom 2014 sta se v Trstu vzpostavila sistema SPRAR in extra-SPRAR², ki imata v tem pogledu naslednje značilnosti: država ju financira, morala bi ju tudi koordinirati, vendar ta koordinacija zelo šepa.

Danes lahko rečemo, da je v Trstu prišlo do spremembe. Sprememba je v tem, da smo vzpostavili sistem sprejema in nastanitve, ki zajema približno tisoč bivalnih mest za prosilce za azil, ki se nahajajo na 70 različnih lokacijah, skoraj izključno so to stanovanja. Za nas je bistveno to, da ti ljudje živijo v običajnih življenjskih okoliščinah – to sicer ni naš končni cilj, ampak je tisto, kar naredi spremembo. Prepričani smo, da je le v navadnem življenjskem okolju mogoče vzpostaviti mehanizme vključevanja: mogoče je vzpostaviti pozitivne stike z okolico in zmanjšati strahove prebivalcev. Ti strahovi so zagotovo manjši, če se ljudje navadijo na fizično prisotnost teh ljudi v svojem stanovanjskem bloku, na dvorišču, otroškem igrišču ali mestni četrti. Seveda obstajajo številne težave, tako jezikovne kot kulturne ovire, nočem poenostavljati ... Mislim pa, da decentralizirana nastanitev ni le kakovostnejša nastanitev, temveč pomeni način, prek katerega se dejansko dogajajo pozitivne spremembe v družbi.

V Sloveniji se večina programov integracije začne šele, ko človek dobi mednarodno ali subsidiarno zaščito. Državni programi tako ne predvidevajo vključevanja prosilcev za mednarodno zaščito v lokalno okolje. Nasprotno pa vi sledite ideji, da so prosilci za azil in tudi vsi drugi begunci/migranti s tem, ko pridejo v neko okolje, že del tega okolja – ne gre za to, da bi to postali šele po določenem času oziroma pod določenimi pogoji. Kako izgleda to takojšnje vključevanje oseb v lokalno skupnost, kako poteka življenje ljudi, ki prebivajo v samostojnih stanovanjih?

Njihovo življenje poteka tako, kot sicer poteka življenje prebivalcev: ljudje so povsem samostojni v svojem vsakdanu, vključno z opravili, kot je kuhanje ali čiščenje – nihče jim ne določa urnika. Vseeno pa to ne pomeni, da nimajo določenih obveznosti, na primer ohranjati urejeno stanovanje, spoštovati hišni red

¹ Gre za vsedrjavni projekt SPRAR (Sistema di protezione per richiedenti d'asilo e rifugiati) – Sistem za zaščito prosilcev za azil in beguncev, ki uradno deluje od leta 2002 in ga centralno koordinira pisarna SPRAR (s sedežem v Rimu), ki jo je ustanovilo Ministrstvo za notranje zadeve. Osnovni smeri sistema sta: prvič, nuditi nastanitev in zaščito posameznega prosilca za azil, begunca ali osebe s statusom subsidiarne ali humanitarne zaščite in drugič, omogočiti in podpirati osebni integracijski projekt posameznika ter podpreti njegovo pot k bivanjski, socialni in delovni avtonomiji. Več informacij na: <http://www.sprar.it/>.

² Če je SPRAR obveljal za običajen sistem nastanitve, pa je extra-SPRAR nastal kot odgovor na »izredne« razmere in pomeni sivo polje v sistemu nastanitve, saj ni jasno določeno, kako se ga ureja. Svoje storitve, ki bi morale zajemati nastanitev, individualno podporo in pravno pomoč prosilcem za azil in osebam z enim od statusov mednarodne zaščite, lahko ponudi praktično katerakoli organizacija, podjetje ali oseba. Več o sistemu extra-SPRAR oz. ne-SPRAR v slovenskem jeziku na: <http://www.mirovni-institut.si/dogodki/predstavitve-dobre-prakse-namestitve-ljudi-z-mednarodno-zascito-ki-ga-izvaja-italijanski-solidarnostni-konzorcij-ics/> (15. junij 2016).

stanovanjskega bloka, sodelovati pri svojih individualnih programih integracije, ki zajemajo različne dejavnosti, od učenja jezika in drugih oblik izobraževanja do kulturnih ali športnih aktivnosti itd. Tako smo se znebili odvečnih pravil, kot je na primer pravilo, kdaj lahko nekdo odide ali se vrne – kakšno pravilo je pravzaprav to? To je nesmisel. Namesto tega smo se osredinili na tista pravila, ki so pomembna, saj zadevajo življenjsko pot neke osebe. V našem modelu nastanitve se sprosti precejšnja količina finančnih sredstev, ki jih v velikih centrih namenjajo za varnostnike, kuharje, voznike idr. Ta sredstva porabimo tako, da jih neposredno namenimo prosilcem za azil in vsem osebam, ki jim dajejo podporo. Skratka, naš cilj je, da te osebe ponovno vzamejo življenje v svoje roke.

S kakšnimi ovirami se pri tem srečujete?

Morda lahko navedem težave sobivanja med različnimi osebami v istem stanovanju. Če se določene osebe želijo preseliti v druga stanovanja, moramo znati presoditi, v katerem primeru jim je treba ugoditi in kdaj je pomembno, da skupaj odpravimo težave, ki nastanejo med stanovalci. Izhajamo iz načela, da si ti ljudje ne morejo izbirati sostanovalcev na etnični ali kulturni podlagi oziroma da pri izbiri ne smejo slediti predsodkom. Če pa gre za probleme, ki zadevajo različne oblike ranljivosti, ali za to, da se določene osebe med seboj zelo dobro ujamejo in bi želele živeti skupaj, pa smo jim – v okviru danih možnosti – pripravljene zagotoviti premestitev. Izbira sostanovalcev tako ni niti povsem vnaprej določena niti povsem svobodna.

V zadnjem času si imel v Sloveniji nekaj javnih predstavitev vašega modela nastanitve. Udeleženci so se odzvali z velikim zanimanjem in pogosto so se v komentarjih osredinili na vprašanje financiranja tega modela: bi lahko razložil, kako pridobite finančna sredstva za najem 70 zasebnih stanovanj v urbanem središču?

Sistem SPRAR deluje prek projektov, ki jih občine predlagajo državnim ustanovam. Po navadi ti projekti dobijo sredstva v višini 35 evrov – program predvideva, da je to vsota denarja, ki je na dan namenjena za enega človeka. Enako vsoto prejmejo tudi projekti, ki so vključeni v extra-SPRAR. Osebno mislim, da 35 evrov na dan povsem zadošča: če bi bila vsota višja, bi to pomenilo nepotrebno razsipnost, če pa bi bila nižja, bi bili soočeni z velikimi težavami. Iz tega denarja se pokrije nastanitev, vsakdanji stroški življenja, pa tudi vse druge storitve: od jezikovne in kulturne mediacije in socialne podpore do različnih tečajev usposabljanja, zdravstvene oskrbe itd. Poleg tega se iz teh sredstev plača mesečna vozovnica za avtobus, naročnina za telefon, kuponi za nakup obleke in obutve, prosilci dobijo tudi 2,50 evra žepnine na dan, poleg tega pa tudi denar, ki je namenjen nakupu živil. Prizadevamo si, da s temi sredstvi – kolikor je to mogoče – ljudje upravljajo avtonomno: če si z denarjem, ki je namenjen za prehrano, nekdo vsak dan kupi le čips, je to njegova izbira ... Le skozi avtonomno razpolaganje z denarjem se člo-

vek lahko navadi na samostojno življenje, saj mora sam ugotoviti, kje in kaj se mu spleča kupovati, kaj želi ta dan jesti in česa ne ...

V sistemu financiranja SPRAR morajo organizacije zelo natančno dokazovati, kako je bil denar porabljen, pri čemer se nad njimi pogosto izvaja strog nadzor. V sistemu extra-SPRAR pa je vse to veliko manj strogo in tudi poročila o tem, čemu je bil denar namenjen, so lahko veliko bolj splošna. Čeprav se od naše organizacije ne zahteva tako natančno poročanje, vseeno to počnemo. Vendar pa je ravno ta manj rigorozen sistem v Italiji povzročil veliko problemov, saj ni nadzora nad tem, koliko organizacije razporejajo sredstva. Pogosto se zgodi, da organizacija dobi veliko denarja, a poskuša privarčevati na zaposlenih, zato ima zelo malo kadrov in je posledično kakovost oskrbe slabša.

To je le ena številnih težav v Italiji, saj je sistem extra-SPRAR še vedno dojet kot del izrednega stanja in so lokalne organizacije preveč prepuščene same sebi. Če bi sistem nadzora nad sredstvi, ki se je tako dobro obnesel za SPRAR, veljal tudi za extra-SPRAR, številnih problemov ne bi bilo.

Zanimiva je vaša praksa, da pri odgovoru na potrebe prosilcev za azil ne vzpostavljate vzporednega sistema, ki bi njihove potrebe zadovoljil, temveč jih vključujete v mrežo javnih storitev, ki je namenjena drugim prebivalcem. V Sloveniji pa se pogosto dogaja prav nasprotno. Na primer, na področju zdravstva je videti, da se namesto vključevanja v javne zdravstvene ustanove za te ljudi vzpostavlja vzporedni sistem: za prosilce za mednarodno zaščito so nedavno vzpostavili posebno mobilno zdravstveno enoto; za zdravstveno nezavarovane osebe – med katerimi so številni migranti, begunci – se vzpostavlja vse več probono ambulant ...

Splošno znano je, da je italijansko zdravstvo za migrante, begunce »tradicionalno« odprto. Vsi prosilci za azil so vključeni v nacionalni zdravstveni sistem, imajo isto zdravstveno kartico kot drugi prebivalci in so v zdravstvenih pravicah izenačeni z državljani. Pri tem je treba poudariti, da imajo v praksi enake pravice tudi nedokumentirani migranti, ki imajo dostop do ambulantne in bolnišnične oskrbe. Čeprav imajo nedokumentirani migranti formalno pravico le do nujnega zdravljenja in do osnovne oskrbe, pa imajo v praksi zagotovljen dostop do večine zdravstvenih storitev.

Kar zadeva druge storitve, pa je položaj le v določenih vidikih dober. V osnovi gre za to, da so prosilci za azil deležni enakega dostopa do storitev javnih ustanov kot drugi prebivalci – od tečajev opismenjevanja in različnih strokovnih usposabljanj do delovne prakse in dostopa do zavodov za zaposlovanje ipd. Vendar pa je vse to v domeni posameznih regij, kar pomeni, da so razlike velike: nekatere imajo aktivno politiko zaposlovanja, izobraževanja, druge pa ne. Pri tem manjka nacionalna politika, ki bi te razlike zmanjšala. Na splošno tudi v regijah, kjer obstajajo dobre politike na tem področju – med njimi je zagotovo Furlanija - Julijska krajina – in imajo prosilci za azil možnost vstopati v javne integracijske programe, obstaja

velika težava, da regije ne upoštevajo velikega števila prosilcev za azil, ki živijo med nami. Zato se soočamo s številnimi problemi, saj ni dovolj prostora zanje. Tako je, na primer, s tečajji italijanščine v javnih ustanovah, do katerih vsaj polovica prosilcev za azil nima dostopa, saj se mesta takoj zapolnijo. Zato smo se v ICS odločili organizirati tečaje italijanščine in zanje namenjamo lastna sredstva, a to ni rešitev, saj ob dokončanju teh tečajev ne moremo izdati uradnega certifikata o znanju jezika. Če strnem – sam sistem je dobro zastavljen, a bi se moral bolje razviti – lagal bi, če bi trdil, da smo na tem področju že prišli do neke dostojne ravni.

V ICS dajete prosilcem za azil tudi pravno pomoč oziroma jih pravno zastopate v azilnih postopkih. Kakšne so vaše izkušnje na tem področju?

Po pravilih delovanja sistemov SPRAR in extra-SPRAR mora organizacija, ki je odgovorna za posamezen projekt, nuditi tudi pravno pomoč, ki na eni strani vključuje informiranje in pripravo prosilca za azil na vse faze postopka ter na drugi strani predvideva, da prosilec s pomočjo pravnega zastopnika rekonstruira zgodbo, pridobi ustrezno dokumentacijo, nato pa mu zastopnik v vseh nadaljnjih korakih daje pravno podporo.

Glede na to, da precej dobro poznaš razmere v Sloveniji: kako bi se bilo smiselno lotiti deinstitutionalizacije, decentralizacije nastanitev prosilcev za azil? Kako tudi v Sloveniji ustvariti sistem, ki je javen in bo v rokah lokalnih skupnosti, obenem pa ne bo pripeljal do tega, da bi se javne ustanove znebile svoje odgovornosti in jo preložile na nevladne organizacije? Kje bi bilo treba začeti?

Najprej se je treba vprašati: Zakaj začeti? V mislih moramo imeti, da je prišlo do spremembe. V Sloveniji je dolga leta prevladovalo prepričanje, da je področje azila nepomembno, saj je Slovenija za večino beguncev zgolj tranzitna država. Dolga leta je bilo to žal res, a ta slika se je zdaj začinjala spreminjati. Prvič se je spremenila zato, ker se v vsej Evropi – vključno s tistimi državami, ki jih prisotnost beguncev ni zanimala, število teh ljudi povečuje. To velja tudi za Slovenijo. Drugič pa zato, ker se azilni sistem v Evropi transformira. V zadnjem letu se je veliko spremenilo – številne spremembe so izjemno negativne: na primer, poskusi, da se begunce zadrži in delokalizira v Grčijo ali celo v Turčijo.

Manj očitno pa je, da se večina evropskih ustanov zaveda, da se bo moral sedanjí azilni sistem preoblikovati. Na eni strani je jasno, da je treba preseči dublinski mehanizem, ki posamezno državo definira kot odgovorno za določenega prosilca za azil. Na drugi strani pa je neizogibno, da se bo vzpostavil sistem kvot. S tem bo v prihodnosti povezanih še veliko dilem, težav in razprav, v katerih bo treba odgovoriti na vprašanja, kdaj in na kakšen način vzpostaviti kvote ter, do katere mere pri tem upoštevati posameznikove želje in potrebe. To pomeni, da države, ki so do zdaj imele malo beguncev, med njimi je tudi Slovenija, lahko pričakujejo večje število beguncev. Čeprav bo v začetku verjetno šlo za sistem relokacije, ki ga je Slovenija

že sprejela, pa predvidevam, da bo v prihodnosti nastal sistem trajnih kvot, ki ne bodo vezane na izredne razmere in na relokacijo specifičnih etničnih skupin. Predvidevam, da bo tudi Slovenija morala sprejeti ta novi sistem. S kvotami pa je povezan še en vidik. Gre za problem izjemnega neravnovesja v številu beguncev med državami EU in njenimi sosedami, t. i. »tretjimi«¹ državami. To neravnovesje je tako očitno, da se bodo morali kmalu oblikovati programi premestitve beguncev s teh območij v države EU, kar bo ravno tako potekalo prek kvot. Evropska komisija je ta problem načela maja 2015 in potem nanj malce pozabila, a jasno je, da bo ta tema kmalu postala zelo aktualna. Zagotovo se bodo države EU znova spustile v neskončne razprave, kako naj bodo vzpostavljene te kvote – nekatere države bodo poskušale ta problem hitro rešiti, druge pa bodo reševanje zavirale ... Torej, tako preoblikovanje dublinskega sporazuma kot tudi sistem kvot za premestitev beguncev zunaj EU v EU ter med državami EU bo zagotovo pomenilo, da bo v Sloveniji veliko več beguncev kot v preteklosti.

Zaradi vsega tega se je treba vprašati: bo Slovenija begunce sprejemala na enak način kot do zdaj, ko je tu prebivalo zelo malo prosilcev za azil in je zadostoval eden ali dva namestitvena centra v vsej državi? Ali pa je treba model spremeniti? Slovenija lahko ostane pri starem načinu: gradi nove centre, nove azilne »domove«² ter še naprej ostro loči sprejem prosilcev za azil od integracijskih programov za osebe s statusom begunca. Tega modela ji nihče ne bo prepovedal, saj je vsaki državi EU dovoljeno, da se sama odloči, kakšen model bo izbrala. Vendar pa italijanska izkušnja kaže, da je najboljša pot decentralizacija. Tudi v Sloveniji bi se lahko začeli oblikovati lokalni programi, ki bi potekali na vsem območju države, izvzeti bi morda bili le najbolj periferni kraji. Prisotnost beguncev tako ne bi bila več dojeta kot nekaj izrednega, temveč bi pomenila del vsakdanjega življenja. Izkušnje v Italiji nas učijo, da je tak model na eni strani veliko učinkovitejši za ljudi, ki pridejo v državo, na drugi pa je finančno ugodnejši ter povzroča manj družbenih trenj. To dokazujejo dolga leta decentralizirane nastanitve v Italiji, kjer nikoli ni prišlo do kršitve javnega reda in miru zgolj zato, ker so ti ljudje razpršeni po vsej državi. Empirično je dokazano, da je konfliktov in napetosti veliko manj kot v centrih. Predstava, da centri zagotavljajo večjo varnost, ker je v njih več nadzora, je ... zelo naivna, zelo napačna. Naš model kaže prav nasprotno.

Mislim, da je zdaj idealen trenutek za uvedbo takega decentraliziranega modela v Sloveniji, saj imate danes relativno malo prosilcev za azil – lahko bi se postopoma pripravili na kakovostnejši sprejem večjega števila teh oseb. Morda bi začeli z manjšimi poskusnimi projekti, ki bi bili umeščeni v dve ali tri večja urbana središča oziroma tudi v manjše kraje, če je v njih mogoče zagotoviti ustrezno socialno podporo za tak projekt. Ni nujno, da bi se centri takoj opustili – poskusni projekti bi lahko živeli vzporedno s starim modelom azilnega »doma«³ ter pokazali na možnost, potencial, ki ga ima drugačna oblika nastanitve prosilcev za azil. Seveda bi bilo treba postopoma spremeniti zakonsko podlago in morda – tako kot v Italiji – preložiti več odgovornosti na lokalno skupnost, na občine.

Slovenski zakon o mednarodni zaščiti sicer predvideva možnost razselitve prosilcev in prosilk za mednarodno zaščito iz Azilnega doma v zasebna stanovanja, vendar je to mogoče le izjemoma in tedaj, ko to odobri pristojni organ Azilnega doma, ki je pod okriljem Ministrstva za notranje zadeve ...

Če bi v Sloveniji želeli resnično spremembo modela nastanitve, bi bilo treba spremeniti zakonska določila ter v njih jasno poudariti, da je decentralizirana nastanitev privilegirana oblika nastanitve za ranljive skupine, za družine, a tudi za druge.

Morda bi si pobudniki tega novega modela nastanitve v Sloveniji lahko zastavili cilj, da v enem letu določen odstotek prosilcev za azil razselijo v zasebna stanovanja. Po enem letu bi lahko preverili, ali je bil ta cilj dosežen, kakšni so ključni problemi, kako bi bilo treba spremeniti delovanje ... Lahko bi začeli s preprostimi smernicami, z manjšimi spremembami administrativnih aktov in zakonskih določil. Obenem pa bi bilo treba proučiti, kako bi v tem procesu sodelovale občine. Vloga občin se je v Italiji izkazala za ključno, saj so v sistemu SPRAR prav občine odgovorne za decentralizirano nastanitev prosilcev za azil – občine dobijo finančna sredstva in so odgovorne za upravljanje, za potek nastanitve. Če v Sloveniji ne bi bilo mogoče od občin zahtevati take stopnje vključenosti, bi bilo pomembno, da bi se vseeno zagotovilo njihovo sodelovanje – morda tako, da bi sprva dobile finančna sredstva za določene programe vključevanja prosilcev za azil, pozneje pa se čedalje bolj vključevale v proces decentralizirane nastanitve. Dejstvo je, da imajo občine nalogo poskrbeti za številne socialne storitve, izobraževalne, kulturne in športne dejavnosti, ki so namenjene prebivalcem: zakaj ne bi v te aktivnosti vštete tudi novih prebivalcev – beguncev in migrantov? Če občinam ne bi dali nobene vloge, bi se življenje prosilcev za azil odvijalo v ločenem, izoliranem svetu, ki ne bi bil povezan z lokalno skupnostjo. Povsem neracionalno bi bilo, da bi, na primer, v Kopru v štirih stanovanjih živeli prosilci za azil, ki bi bili povsem izvzeti iz občinskih dejavnosti, občina pa se ne bi čutila odgovorna za njihovo vključevanje – to bi bilo skrajno nenavadno!

Ko govorimo o vključevanju občin, je treba poudariti, da je v Sloveniji v občinski lasti še vedno veliko stanovanj, ki so prazna in bi bila potencialno lahko namenjena namestitvi prosilcev za azil. Nasprotno pa je v Trstu takih stanovanj malo – ali je to razlog, da ICS najema predvsem stanovanja v zasebni lasti?

Res je, v Italiji je v državni ali občinski lasti zelo malo stanovanj – veliko premalo jih je za vse prebivalce, ki imajo socialne stiske. Čeprav so nekatere občine, med njimi tudi Trst, svoja občinska stanovanja namenili tudi prosilcem za azil, so večinoma nastanjeni v zasebnih bivališčih. Mislim, da je to prava odločitev, saj bi se, če bi prosilce za azil nastanili le v občinska stanovanja, med prebivalci ustvaril občutek neenakosti, ki bi povzročil veliko nepotrebnih napetosti.

Na enem od dogodkov, ko si v Ljubljani predstavljal vaš model nastanitve, si povedal, da stanovalcev predhodno ne obvestite o nastanitvi prosilcev za azil v zgradbo, v kateri živijo ...

Ko se v Italiji napove, da bodo v določenem kraju odprli center za prosilce za azil, nastane strah, panika – čeprav sploh nimajo informacij, za katere ljudi gre, od kod prihajajo, koliko jih je! Živimo v družbi, kjer te strahove spodbujata politična propaganda in neodgovornost medijev. V naši organizaciji dejansko ne napovemo prihoda prosilcev za azil v določeno stanovanjsko zgradbo – preprosto najamemo stanovanje in te ljudi nastanimo vanj. Stanovalcev ne prosimo za »avtorizacijo«, za dovoljenje, ali lahko tam živijo. Ali je potrebno za druge osebe, ki niso begunci, pridobiti dovoljenje stanovalcev, ko se vselijo? Ne. Zakaj bi to počeli v njihovem primeru? Seveda se pogosto sestanemo s stanovalci zgradbe ter jih na eni strani informiramo, na drugi pa se pozanimamo, kako lahko prispevamo v njihovo stanovanjsko, lokalno skupnost. Veliko prosilcev za azil ima po navadi veliko prostega časa, zato se pogosto aktivno vključijo v življenje lokalne skupnosti. Skupaj z njimi velikokrat organiziramo različne družbene aktivnosti v njihovi mestni četrti. Na podlagi dosedanjih izkušenj lahko rečem, da stanovalci ne protestirajo – morda se lahko na začetku pojavijo nasprotovanja, a le zato, ker jih sprememba preseneti. Vendar pa tudi ta nasprotovanja trajajo le kratek čas; kakšno uro, dan – pač toliko časa, kolikor dolgo traja presenečenje.

Za konec še nekaj besed o tem, kako vidiš decentralizirano namestitev v prihodnosti: Kaj bi bilo treba izboljšati, spremeniti v širše italijanskem kontekstu?

V Italiji imamo še vedno kaotičen sistem, kjer je še zmeraj prisotna logika izrednih razmer. Rad bi, da se v prihodnosti na občine prenese polna odgovornost za sprejem in nastanitev prosilcev za azil. Tako bi bili programi za prosilce za azil le del množice programov, ki potekajo v določeni lokalni skupnosti. Občine imajo programe za starejše občane, za otroke in mladino ... Med njimi naj bodo tudi programi za begunce! Tako bi imeli vnaprej zagotovljena sredstva, ki jih dobijo iz državne blagajne; morda bi bilo dobro, da bi bilo teh sredstev v prihodnosti še več, saj bi morale občine na tem področju zaposliti javne uslužbenke. Ravno zato, ker nimajo sredstev za zaposlovanje uslužbencev, občine v preveliki meri prenašajo na nevladne organizacije preveliko odgovornost za sprejem in nastanitev prosilcev za azil. Moja želja je, da bi v prihodnje država imela manjšo vlogo: podajala bi le splošne smernice, programski načrt ter zagotavljala pravni okvir za azilne postopke, vse drugo pa bi se preneslo na lokalne skupnosti. Tako ne bi bilo več toliko kaosa kot danes, ko v eni sami regiji, na primer, Furlaniji - Julijski krajini sicer obstaja decentralizirana namestitev v Trstu, sočasno pa v Vidmu nameščajo prosilce za azil v vojašnice in v Gorici v kontejnerje. Skratka, želel bi si, da bi te negativne oblike sprejema izginile, obenem pa bi se zagotovila trajnost decentralizirane nastanitve v lokalnih skupnostih po vsej Italiji.